

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ДУПЛІЙЧУК ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

УДК 371.13:80:37.014.5

**ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНО-
КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Калініна Лариса Вадимівна
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри міжкультурної комунікації та
прикладної лінгвістики.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Романова Ганна Миколаївна,
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України,
завідувач лабораторії методик професійної освіти
і навчання (м. Київ);

кандидат педагогічних наук
Кубрак Сніжана Василівна,
Житомирський державний агроекологічний
університет,
заступник декана з виховної роботи.

Захист відбудеться 21 квітня 2015 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 20 березня 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інновації в системі вищої освіти, обумовлені духовним, інтелектуальним, соціально-економічним рівнем розвитку України, рекомендаціями Ради Європи і вимогами Болонської конвенції, висувають підвищені вимоги до професійно-педагогічної підготовки вчителя нової формації щодо володіння широким арсеналом новітніх методик і технологій навчання.

У державних документах (Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.), закони України «Про освіту» (редакція станом на 24.07.2014), «Про вищу освіту» (редакція станом на 01.07.2014), «Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» (2001 р.), Державна програма «Вчитель» (2002 р.), а також відповідно до вимог ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти (2002 р.), Стандартів компетентностей для вчителів (2008 р.), особлива увага приділяється концептуальним засадам формування системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів, окреслюються орієнтири, основні принципи й умови їхнього становлення і професійного розвитку.

Зважаючи на необхідність модернізації змісту, форм і методів професійної підготовки, засобом підвищення комунікативної компетенції сучасного вчителя-філолога має стати запровадження проектувального компоненту в склад його професійно-методичної та дослідницької діяльності задля забезпечення володіння основами проектування мовного навчального курсу, програми, процесу на комунікативній основі. З цих позицій професійно орієнтовані проектно-комунікативні технології забезпечують здатність учителя-філолога проектувати знання, вміння, досвід і способи поведінки в умовах комунікативної діяльності, що визначає домінуючу спрямованість професійної підготовки майбутнього вчителя-філолога у ВНЗ.

Проблема застосування інноваційних технологій у ході професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів у сучасних умовах досить дискусійна і є предметом досліджень як учених-теоретиків, так і вчителів-практиків. Зокрема досліджуються: теоретичні засади реалізації проектно-комунікативних технологій у навчанні (Н. В. Газова, І. М. Хижняк, Н. Ф. Коряковцева, Т. Хатчінсон (Т. Hutchinson), К. Джонсон (К. Johnson), Д. Вілкінс (D. Wilkins) та ін.); використання проектних технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів (Л. А. Баядурова, І. М. Бухтиярова, О. Є. Ломакіна, С. А. Пилюгіна, Є. С. Полат, І. А. Сасова); застосування комунікативних технологій у професійній підготовці вчителів (А. Р. Беялова, Н. С. Кірабаєв, Г. А. Краснова, Н. Н. Васильєва, Д. Хаймс (D. Humes), Х. Стерн (H. Stern) та ін.).

Разом з тим до теперішнього часу, незважаючи на розробленість теорій проектування і комунікативного навчання деякими вченими, проблема їх інтеграції в професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів філологічного профілю є недостатньо обґрунтованою, що супроводжується наявністю **протиріч** між: визначеними напрямками реформування освіти в державних документах (гуманізація, гуманітаризація, демократизація) і недостатнім рівнем професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до практичної їх реалізації; сучасними вимогами демократичного суспільства до особистості вчителя визначеного профілю та фактичним рівнем готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності; практичною затребуваністю педагогічних можливостей проектно-комунікативних технологій у навчанні дисциплін філологічного циклу і недостатнім ступенем їх теоретичної обґрунтованості у цій галузі; накопиченим вітчизняним і зарубіжним науковим досвідом педагогічного проектування і недостатнім його використанням у методичних цілях для конструювання мовних курсів та програм на основі комунікативного підходу.

Актуальність та недостатня розробленість наукової проблеми, а також необхідність вирішення визначених протиріч зумовили вибір теми дослідження: **«Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка і є складовою комплексної теми «Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах європейської інтеграції» (Державний реєстраційний номер 0110U002110). Тема дисертації затверджена вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 26. 11. 2010 р.) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 22. 02. 2011 р.).

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми в педагогічній теорії і практиці в єдності теоретичної, практичної та дослідницької складових професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів.
2. Визначити місце проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів, їх змістове наповнення, сутність та особливості.

3. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.
4. Розробити структуру, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів-філологів у визначеному напрямі.
5. Розробити навчально-методичне забезпечення використання проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів.

Об'єктом дослідження є процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів у вищому навчальному закладі.

Предметом дослідження є зміст, форми та методи професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Методологічну основу дослідження становить: *філософська методологія*, зокрема, основні положення теорії наукового пізнання (гносеології), концептуальні ідеї гуманізації й гуманітаризації освіти; *загальнонаукова методологія* (ключові положення системного підходу як методологічного способу комплексного дослідження процесу підготовки фахівців, концептуальні ідеї діяльнісного підходу щодо визнання майбутнього педагога як суб'єкта діяльності, засади технологічного підходу як способу проектування процесу професійної підготовки, його послідовної і планомірної реалізації на практиці); *конкретнонаукова методологія* – основні засади психологічної теорії діяльності; положення про взаємозв'язок і взаємозалежність педагогічної теорії і практики, концепції різнобічного й гармонійного розвитку особистості вчителя-філолога, ідеї щодо організації процесу підготовки майбутніх учителів філологічного профілю до застосування інноваційних технологій.

Теоретичною основою дослідження визначено: концептуальні ідеї професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя (О. А. Абдулліна, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, Б. С. Гершунський, О. А. Дубасенюк, І. О. Зимня, Є. І. Пассов, В. О. Сластьонін, В. В. Рибалка, І. А. Зязюн, К. Д. Ушинський); положення щодо інтенсифікації процесу підготовки майбутніх учителів-філологів (Г. О. Усатенко, Г. М. Баликіна, Є. П. Белозерцев, І. Л. Бім, В. М. Мезінов, Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез, Л. В. Калініна, Н. Ф. Коряковцева, О. М. Соловова, О. М. Семеног, Л. І. Мацько, О. О. Потебня, І. І. Огієнко та ін.); теоретичні засади технологізації навчання (В. П. Беспалько, Ю. К. Бабанський, І. М. Дичківська, М. В. Кларін, Л. І. Морська, Г. К. Селевко та ін.); ідеї щодо застосування інноваційних технологій у навчанні (С. І. Белоглазова, Л. О. Харітонова, Л. М. Тітова, С. О. Черніцина); теоретичні розробки проектних технологій у професійній підготовці майбутніх педагогів (С. І. Горлицька, В. В. Гузеєв, Ю. В. Кірімова,

М. С. Трубіцина, С. А. Пілюгіна та ін.), а також комунікативних технологій у професійній підготовці вчителів (А. І. Ковлер, Т. М. Пушкар, В. М. Шепель, В. А. Мойсеєв, Т. Б. Юрко та ін.).

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, розв'язання завдань дослідження використано комплекс методів: *теоретичних* (аналіз, порівняння, систематизація, узагальнення) для вивчення психолого-педагогічних, науково-методичних джерел, нормативних документів, практичного досвіду викладання у вищих навчальних закладах, встановлення сутності та взаємозв'язку базових понять і структури професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів; *емпіричних (діагностичних* – анкетування, тестування, бесіди, інтерв'ювання, опитування студентів, викладачів та експертів; *обсерваційних* – педагогічне спостереження, самоспостереження, самооцінка, *експериментальних* (констатувальний і формувальний етапи експерименту) для визначення критеріїв та рівнів готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій та перевірки ефективності авторської моделі; *математичних методів статистичної обробки* експериментальних даних для аналізу результатів педагогічного експерименту та перевірки їх достовірності (методика О. В. Смирнова і Р. О. Смирнової з використанням відносних частот та φ^* - критерію кутового перетворення Фішера).

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося у чотири етапи протягом 2010-2015 років.

На першому етапі – теоретичному (2010-2011 рр.) – вивчено стан досліджуваної проблеми у філософській, педагогічній, психологічній, методичній літературі; обґрунтовано об'єкт, предмет, мету та вихідні положення дослідження.

На другому етапі – методичному (2011-2012 рр.) – розроблено та конкретизовано методичку дослідно-експериментальної роботи, теоретично обґрунтовано і розроблено зміст професійно-орієнтованих проектно-комунікативних технологій. Окреслено структурні й функціональні компоненти та побудовано модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій, уточнено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутнього фахівця у визначеному напрямі; проведено констатувальний етап експерименту; систематизовано і проаналізовано отримані результати.

На третьому етапі – експериментальному (2011-2013 рр.) – здійснено формувальний етап експерименту шляхом упровадження в навчальний процес розробленої моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій; проведено експериментальну перевірку отриманих даних; здійснено апробацію та

впровадження результатів дослідної роботи у діяльність вищих педагогічних навчальних закладів.

На четвертому етапі – аналітико-результативному (2013-2015 рр.) – узагальнено та оформлено результати експериментальної роботи; сформульовано висновки; визначено перспективи подальшого дослідження проблеми.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота проводилася на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, Чернігівського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка, Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 632 студенти і 25 викладачів філологічного профілю зазначених вищих педагогічних навчальних закладів.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

вперше науково обґрунтовано та розроблено модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій, виокремлено її основні структурні компоненти: інтенційний, когнітивний, методичний, особистісний, рефлексивний; з'ясовано сутність поняття «проектно-комунікативна технологія» та визначено три групи проектно-комунікативних технологій, що реалізуються в площинах теоретичної, практичної та дослідницької складових підготовки майбутніх учителів-філологів (проектно-комунікативні технології знаходження професійно значущих асоціацій, І³-технології професійного взаємонавчання у формі малих груп, проектно-комунікативні технології моделювання комунікативних і соціокультурно маркованих ситуацій);

удосконалено зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів; систематизовано критерії, показники та рівні готовності майбутніх фахівців філологічного профілю до застосування проектно-комунікативних технологій;

подальшого розвитку набули: теоретико-методологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівців різних профілів; систематизація педагогічних проектно-комунікативних технологій, форм і методів навчання студентів ВНЗ; методичні засади ефективної підготовки майбутніх фахівців філологічного профілю.

Практичне значення результатів дослідження визначається тим, що впроваджено й експериментально перевірено ефективність авторської моделі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога до застосування проектно-комунікативних технологій; створено програму

спецкурсу «Використання проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів» та видано відповідний навчально-методичний посібник, що може бути реалізований в практиці роботи ВНЗ на заняттях з педагогіки та предметних методик, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

Основні положення та результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 1/230 від 27. 03. 2014 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка (довідка № 27 від 11. 04. 2014 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 06/821 від 03. 04. 2014 р.) та Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 05 від 18. 04. 2014 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації презентувалися й обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Германські мови: основні напрямки дослідження мови та культури» (Житомир, 2009), «Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземних мов» (Житомир, 2010), «Идеи. Поиски. Решения» (Мінськ, 2010) «Развитие гуманитарных наук / Rozwój nauk humanistycznych» (Познань, 2012), «Перспективи раннього навчання іноземних мов в Україні та за кордоном. Безперервна педагогічна освіта вчителів» (Житомир, 2012), «Scientific Youth: education & science» (Луганськ, 2013), «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острого, 2013); *всеукраїнських*: «Здобутки, проблеми та перспективи педагогічної науки і практики в умовах інноваційної перебудови української національної освіти» (Умань, 2010), «Підготовка майбутнього педагога в умовах реформування вищої освіти: проблеми, теорія і практика» (Переяслав–Хмельницький, 2011), «Формування професійно успішної особистості як ключова домінанта розвитку сучасної університетської освіти», (Миколаїв, 2012), «Сучасна наука: теорія і практика» (Запоріжжя, 2012); *міжвузівських*: «Формування та розвиток майбутнього фахівця: соціально-педагогічний ракурс» (Євпаторія, 2010); на науково-методологічних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка (2011–2014 рр.)

Публікації. Матеріали дисертації відображено в 16 одноосібних публікаціях, серед яких 6 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 1 зарубіжна публікація, 9 – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура дисертації зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку

використаних джерел (314 найменувань, з яких – 44 іноземними мовами) і додатків на 98 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 321 сторінка, основний зміст подано на 191 сторінці, робота містить 12 таблиць та 21 рисунк.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено його мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку; висвітлено наукову новизну, практичне значення, представлено результати впровадження.

У першому розділі – **«Теоретичні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій»** – на основі аналізу вітчизняної і зарубіжної педагогічної, психологічної і навчально-методичної літератури з'ясовано стан розробленості окресленої проблеми; визначено базові поняття дослідження: «проектна діяльність», «комунікативна діяльність», «проектно-комунікативна діяльність», «технологія», «проектно-комунікативна технологія», «професійно-педагогічна підготовка», «готовність до застосування проектно-комунікативних технологій».

У результаті проведеного контент-аналізу визначено основні ознаки та спільні риси понять «проектна технологія» та «комунікативна технологія», а саме: інтерактивність, соціально-особистісний і продуктивний характер, творча (дослідницька) спрямованість. Представлені характеристики засвідчили схожість підходів до їх змістового розгляду, що дозволило тлумачити *«проектно-комунікативну технологію»* як інноваційну, соціально орієнтовану педагогічну технологію, спрямовану на проектування процесу навчальної взаємодії як моделі процесу комунікації, що передбачає об'єктивний контроль якості досягнення поставлених дидактичних цілей при вирішенні практично значущої проблеми.

У дисертації представлено теоретико-методологічне і науково-педагогічне обґрунтування поняття професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога та обумовлено основні підходи до визначення його змісту у досліджуваному напрямі. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя-філолога розглядається як система, що характеризується взаємозв'язком та взаємодією її структурних та функціональних складових: теоретичної, практичної та дослідницької підготовки.

Визначені теоретичні засади дослідження засвідчили необхідність підготовки висококваліфікованого вчителя-філолога (не лише як фахівця, а й як «професіонала-дослідника» та «культуромовної особистості»), який володіє достатнім рівнем загальнонаукових і професійних знань, вміло використовує

здобутки педагогічних наук і здатний до сприйняття, оцінки і реалізації педагогічних інновацій.

У результаті системного аналізу досліджуваного феномену, його змістового наповнення, визначено основні компоненти професійно-педагогічної підготовки, кожен з яких розглянуто в єдності теоретичної, практичної та дослідницької складових, реалізація яких уможливила комплексний теоретичний розгляд досліджуваної проблеми. Охарактеризовано: *інтенційний компонент*, що вміщує особистісну, процесуальну (стратегічну) й афективну (емпатичну) інтенцію вчителя-філолога та регламентує мету й завдання професійно-педагогічної підготовки як передбачення її прогнозованих результатів; *когнітивний компонент*, складниками якого є фахові знання, міжпредметний досвід, дослідницькі знання, відповідний досвід, фонові та лінгвокраїнознавчі знання та мовний досвід; *методичний компонент*, який визначається наявністю професійно-методичних умінь учителя-філолога (гностичних, комунікативних, організаційних, проектувальних, конструктивних); *особистісний компонент*, що враховує загальнопедагогічні, специфічні фахові та культурно-особистісні якості майбутнього вчителя-філолога; *рефлексивний компонент*, який передбачає професійну, дослідницьку та комунікативну рефлексію студента філологічного профілю майбутньої педагогічної діяльності та забезпечує самовдосконалення професійної компетентності фахівця.

У другому розділі – **«Моделювання професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій»** – теоретично обґрунтовано авторську модель та окреслено систему критеріїв і показників для виявлення рівнів готовності майбутніх фахівців визначеного профілю до застосування проектно-комунікативних технологій.

У контексті сучасних наукових підходів, ураховуючи актуальні тенденції у досліджуваній сфері, теоретично обґрунтовано і спроектовано авторську модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій, яка є системою взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів, що створюють усталену єдність (рис. 1).

Розроблена модель передбачає узгодження взаємозв'язку мети, завдань та змісту професійної діяльності із залученням проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів, а також відображає систему знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективної та результативної пізнавальної проектно-комунікативної діяльності.

Рис. 1. Модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій

Авторська модель вміщує основні структурні компоненти професійно-педагогічної підготовки вчителя-філолога як фахівця, дослідника та культуромовної особистості, умови успішної організації професійно-педагогічної підготовки та принципи, що забезпечують необхідне функціонування досліджуваного об'єкта.

Відповідно до завдань дослідження виокремлено та науково обґрунтовано комплекс професійно орієнтованих проектно-комунікативних технологій, що реалізуються у відповідних площинах теоретичної, практичної та дослідницької підготовки майбутнього вчителя-філолога. До трьох основних груп віднесено: технології знаходження професійно значущих асоціацій: концепт-карт, колажування, паралельного читання; І³-технологія професійного взаємонавчання у формі малих груп: спеціальних інтересів (Special Interest Group), навчальної взаємодії (Lesson Study Group), фокус-група педагогічної майстерності (Focus Group); технології моделювання комунікативних і соціокультурно маркованих ситуацій: віртуально-тренінгова, лінгвопедагогічних задач, професійно-методичного досьє.

Обґрунтовано критерії та показники рівнів готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній діяльності.

У результаті системного аналізу досліджуваного феномену та його змістового наповнення *«готовність майбутнього вчителя-філолога до застосування проектно-комунікативних технологій»* тлумачиться як складне динамічне особистісне утворення, що включає багатопланову систему якостей і властивостей і передбачає: наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до проектно-комунікативної діяльності; володіння професійно значущими лінгвістичними, методичними та психолого-педагогічними знаннями, сформованість загальних професійно орієнтованих і спеціальних проектно-комунікативних умінь; наявність певних особистісних якостей і здібностей, необхідних для успішного застосування проектно-комунікативних технологій та педагогічної рефлексії.

З'ясовано сутність основних компонентів готовності (мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-практичного, результативно-продуктивного), відповідних критеріїв (мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного та оцінно-результативного) та їх показників. Визначено чотири основні рівні готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій: адаптивний, репродуктивний, продуктивний та конструктивний.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій»** – досліджено стан та

рівень готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній діяльності та представлено результати експериментальної перевірки ефективності реалізації розробленої моделі, визначено шляхи впровадження досліджуваних проектно-комунікативних технологій, інтерпретовано та узагальнено висновки проведеного дослідження.

У результаті проведення діагностики актуального стану готовності студентів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій під час констатувального етапу експерименту, що передбачало визначення відповідних методик і завдань, формування експериментальних і контрольних груп, окреслення тривалості і етапів експерименту, здійснення аналізу навчальних програм педагогічних дисциплін, проведення анкетувань серед учителів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів, виявлено наявність певних проблем у визначеному напрямі. Обґрунтовано думку про те, що наявний рівень професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів у ВНЗ не відповідає сучасним вимогам інформаційного суспільства. Як наслідок, активну професійну позицію щодо застосування проектно-комунікативних технологій у своїй професійно-педагогічній діяльності займає незначний відсоток педагогів. Доведено, що значна частина майбутніх фахівців-філологів не здатна вирішувати проблеми, використовуючи нестандартні підходи, та відчуває певні труднощі у здійсненні проектно-комунікативної діяльності, що свідчить про недостатність практичних напрацювань щодо методики застосування проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній діяльності.

З'ясовано позитивне ставлення майбутніх фахівців до проблеми проектно-комунікативної діяльності: студенти свідомо визнають потребу використання проектно-комунікативних технологій для здійснення ефективної професійної діяльності і необхідність оволодіння ними у процесі професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ. Відповідно до програми експериментальної роботи окреслено передумови впровадження створеної моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій, виокремлено ефективні форми, методи і засоби її розвитку.

На основі теоретичного аналізу функціонування виокремлених груп проектно-комунікативних технологій обґрунтовано мету, форми, методи і засоби, відповідно до чотирьох етапів реалізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів, окреслено значущість проектно-комунікативних технологій у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців.

Метою формувального етапу експериментальної роботи визначено перевірку ефективності поетапної організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій на основі розробленої моделі.

У процесі дослідницької роботи проведено вхідний і вихідний контроль рівня готовності студентів до застосування проектно-комунікативних технологій, шляхом виявлення у студентів сформованості цілей і мотивів, знань, умінь і навичок, особистісних якостей, індивідуально-психологічних характеристик, якими має володіти майбутній учитель-філолог для успішного їх застосування. Зазначене передбачало розробку та впровадження спецкурсу «Використання проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів» і відповідного навчально-методичного посібника.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили зростання в експериментальній групі кількості студентів із високим рівнем готовності до застосування проектно-комунікативних технологій як за мотиваційним (з 8,1% до 20,8%), так і змістовим (з 6,7% до 15,6%), операційно-діяльнісним (з 6,3% до 31%) та оцінно-результативним (з 6,4% до 12,7%) критеріями (див. табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка рівнів готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій у експериментальній групі до та після формувального етапу експерименту

Рівні готовності	Мотиваційний критерій				Змістовий критерій				Операційно- діяльнісний критерій				Оцінно- результативний критерій			
	до експ.		після експ.		до експ.		після експ.		до експ.		після експ.		до експ.		після експ.	
	A3	%	A3	%	A3	%	A3	%	A3	%	A3	%	A3	%	A3	%
Адаптивний	71	25,0	15	5,3	101	35,6	22	7,7	103	36,3	25	8,8	105	37,0	23	8,1
Репродуктивний	79	27,8	66	23,2	77	27,1	81	28,5	82	28,9	39	13,7	84	29,6	65	22,9
Продуктивний	111	39,1	144	50,7	87	30,6	137	48,2	81	28,5	132	46,5	77	27,0	160	56,3
Конструктивний	23	8,1	59	20,8	19	6,7	44	15,6	18	6,3	88	31,0	18	6,4	36	12,7
Сума	284	100	284	100	284	100	284	100	284	100	284	100	284	100	284	100

Достовірність експериментального дослідження динаміки формування готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій за виділеними критеріями перевірено за допомогою χ^2 -критерій кутового перетворення Фішера та t-критерію Стюдента.

Одержані результати підтвердили доцільність впровадження проектно-комунікативних технологій та засвідчили ефективність запропонованої

експериментальної моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Основні положення проведеного науково-теоретичного та експериментального дослідження предмету відображаються у таких **висновках**:

1. Аналіз сучасної теорії і практики фахової педагогічної підготовки та дослідження стану розробленості проблеми засвідчив значний інтерес вітчизняних і зарубіжних науковців до професійно-педагогічної підготовки вчителів філологічного профілю та необхідність модернізації змісту та форм організації навчально-виховного процесу засобами інноваційних технологій.

На основі наукової, філософської, психологічної, педагогічної, енциклопедичної літератури здійснено категоріально-понятійний аналіз та охарактеризовано ієрархію базових понять дослідження, а саме: «проектна діяльність», «комунікативна діяльність», «проектно-комунікативна діяльність», «технологія», «проектно-комунікативна технологія», «професійно-педагогічна підготовка», «готовність до застосування проектно-комунікативних технологій».

Науково-педагогічні розвідки вітчизняних і зарубіжних учених, проведені останніми роками, визначили основні підходи до тлумачення сутності професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога. У межах обґрунтованих підходів, професійно-педагогічна підготовка розглядається як система, що поєднує три складові, пов'язані між собою за змістом і способом реалізації – теоретичну, практичну і дослідницьку. Доведено, що продуктивний процес здійснення професійно-педагогічної діяльності фахівців філологічного профілю передбачає підготовку вчителя-філолога в єдності професійно компетентного вчителя-предметника, вчителя-дослідника та вчителя – культуромовної особистості.

Визначено компоненти, які повною мірою характеризують особистість майбутнього вчителя-філолога, а саме: інтенційний, когнітивний, методичний, особистісний та рефлексивний.

2. Розроблено авторську модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій, основу якої складає структура професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога, окреслена провідними завданнями, метою та соціальним замовленням. Організаційний блок моделі містить основні умови та принципи (соціальної орієнтації змісту навчальної діяльності; забезпечення міжмовної комунікації; «двоплановості»; креативності; культуровідповідності), проектно-комунікативні технології та основні етапи їх реалізації під час професійно-педагогічної діяльності (мотиваційно-ціннісний; комунікативно-продуктивний; професійно-діяльнісний; аналітико-коректувальний). Доведено,

що взаємозв'язок усіх компонентів моделі визначає готовність учителя-філолога до застосування проектно-комунікативних технологій на рівні державного замовлення.

3. Провідною категорією дослідження визначено «готовність майбутнього вчителя-філолога до застосування проектно-комунікативних технологій», яка тлумачиться як складне динамічне особистісне утворення, що включає багатопланову систему якостей і властивостей та передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до проектно-комунікативної діяльності, володіння професійно значущими лінгвістичними, методичними та психолого-педагогічними знаннями, сформованість професійно орієнтованих і спеціальних проектно-комунікативних умінь, наявність певних особистісних якостей і здібностей учителя-філолога, необхідних для успішного застосування проектно-комунікативних технологій та педагогічної рефлексії.

Проведене дослідження уможливило визначення основних компонентів готовності студентів філологічних факультетів до застосування проектно-комунікативних технологій (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісно-практичний, результативно-продуктивний), критеріїв (мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний та оцінно-результативний) та рівнів для диференціації сформованості компонентів готовності – адаптивного, репродуктивного, продуктивного, конструктивного.

4. Обґрунтовано роль і місце проектно-комунікативних технологій у структурі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів. На основі результатів проведеного контент-аналізу «проектно-комунікативну технологію» визначено як інтерактивну, соціально орієнтовану педагогічну технологію, що дозволяє спроектувати процес навчальної взаємодії як модель процесу комунікації та передбачає об'єктивний контроль якості досягнення поставлених дидактичних цілей при вирішенні практично значущої проблеми, що завершується очікуваним практичним результатом.

Задля забезпечення ефективної професійної підготовки студентів-філологів до майбутньої педагогічної діяльності в єдності її складових (теоретичної, практичної та дослідницької), здійснено класифікацію проектно-комунікативних технологій, яка передбачає їх поділ на групи: технології знаходження професійно значущих асоціацій (концепт-карт, колажування, паралельного читання); І³-технологія професійного взаємонавчання у формі малих груп (спеціальних інтересів, навчальної взаємодії, фокус-група педагогічної майстерності); технології моделювання комунікативних і соціокультурно маркованих ситуацій (віртуально-тренінгова технологія, технологія лінгвопедагогічних задач, професійно-методичного досьє).

5. З метою перевірки ефективності застосування запропонованих проектно-комунікативних технологій, а також апробації авторської моделі поряд із

представленими формами, методами і засобами впроваджено авторський навчально-методичний посібник та спецкурс «Використання проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів», доцільність використання яких доведено експериментально.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили ефективність реалізації розробленої моделі. Відзначено позитивну динаміку її розвитку за всіма критеріями: в середньому у 70,1% студентів експериментальної групи після проведеної експериментальної роботи зафіксовано продуктивний і конструктивний рівні готовності до застосування проектно-комунікативних технологій. За допомогою методів математичної статистичної обробки підтверджено ефективність запропонованих проектно-комунікативних технологій на основі розробленої моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Представлена робота не претендує на вичерпне вирішення всіх аспектів досліджуваної проблеми. Отримані результати свідчать про необхідність подальшого поглибленого теоретичного та практичного вивчення шляхів здійснення професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних ВНЗ на інноваційній основі та визначення ефективних проектно-комунікативних технологій. Передбачається подальша розробка концептуальних засад розвитку проектно-комунікативної діяльності у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії та практиці, створення навчально-методичного забезпечення проектно-комунікативної діяльності, обґрунтування технології підготовки майбутніх фахівців різних профілів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Основні положення дисертаційної роботи відображено в таких одноосібних публікаціях автора:

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. *Дуплійчук О. М.* Сутність професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога / О. М. Дуплійчук // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : «Педагогічні науки» – Вип. 1.39. – Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2012. – С. 75–80.

2. *Дуплійчук О. М.* Технологія колажування як засіб творчого зростання майбутніх учителів-філологів у процесі професійно-педагогічної підготовки / О. М. Дуплійчук // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць / за заг. ред. Н. В. Гузій. – Вип. 14 (24). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – С. 198–201.

3. *Дуплійчук О. М.* Технологія колажування як складова професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога / О. М. Дуплійчук // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 21. – С. 81–85.

4. *Дуплійчук О. М.* Проектно-комунікативна технологія як складова професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога / О. М. Дуплійчук // Електронне наукове видання «Науковий вісник Донбасу». Серія : Педагогічні науки. – № 1 (21) – Луганськ, 2013.

5. *Дуплійчук О. М.* Модель професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя-філолога у світлі нової освітньої парадигми / О. М. Дуплійчук // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острого : Вид-во Національного університету «Острозька академія». – Вип. 38. – 2013. – С. 251–255.

6. *Дуплійчук О. М.* Формування професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога засобами технології лінгвістичних задач / О. М. Дуплійчук // Науково-практичний освітньо-популярний часопис «Імідж сучасного педагога. Управління освітніми інноваціями». – Полтава. – 2014. – С. 19–21.

7. *Дуплійчук О. Н.* Профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей-филологов средствами технологии малых методических групп / О. Н. Дуплійчук // Вектор науки ТГУ. Серія : Педагогика, психология. – 2013. – № 1 (2) – С. 27–30.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. *Dupliichuk O.* Plurilingualism as a valuable asset of professional philologists' training / O. Dupliichuk // Materialy miedzynar. nauk-prakt. konf. «Rozwoj Nauk Humanistycznych» – Poznan. – 2012. – S. 47–50.

9. *Дуплійчук О. М.* Соціокультурний колаж як засіб формування творчої мовно-комунікативної компетентності учнів старшого етапу ЗНЗ на уроках іноземної мови / О. М. Дуплійчук // Формування та розвиток майбутнього фахівця: теорія і практика : зб. наук. Праць. – Євпаторія : РІО РВНЗ КГУ. – 2010 – С. 155–158.

10. *Dupliichuk O.* The development of creative skills of senior school pupils by means of sociocultural collage / O. Dupliichuk // «Идеи. Поиски. Решения» : материалы III междунар. науч.-практ. конф. (г. Минск, 25 декабря 2009 г.) : В 2 т. – Т.1 – Мн. : БГУ, 2010 – С. 180–183.

11. *Дуплійчук О. М.* Формування монологічного мовлення учнів середнього етапу на уроках англійської мови на основі прийому колажування / О. М. Дуплійчук // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя засобами інноваційних освітніх технологій : зб. наук. праць / за заг.

ред. Л. В. Калініної, О. Є. Антонової. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – Вип. 7. – С. 120–126.

12. *Дуплійчук О. М.* Актуальність застосування прийому колажування в формуванні монологічних вмінь учнів середнього етапу / О. М. Дуплійчук // Германські мови : основні напрями дослідження мови та культури : зб. наук. праць / за заг. ред. В. В. Євченко, Л. Г. Котнюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 199–201.

13. *Дуплійчук О. М.* Розвиток творчих здібностей учнів старшої школи засобом соціокультурного колажування / О. М. Дуплійчук // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання іноземних мов : зб. наук. праць / за заг. ред. В. В. Жуковської, О. А. Шиленко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 182–184.

14. *Дуплійчук О. М.* Технологія соціокультурного колажування як засіб активізації творчої діяльності старшокласників на уроках іноземної мови / О. М. Дуплійчук // Здобутки та перспективи педагогічної науки і практики в умовах інноваційної перебудови української національної освіти : матеріали III Всеукр. студ. наук. конф. (16 квітня 2010) : в 2-х ч. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2010. – Ч. II. – С. 108–110.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

15. *Дуплійчук О. М.* Особистість вчителя іноземної мови як запорука ефективності навчання в початковій школі / О. М. Дуплійчук // Сучасна наука : теорія і практика [Текст] : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28-30 листопада 2012 р.) – Запоріжжя : ВГО «Нова Освіта», 2012. – Т. II – С. 8–11.

АНОТАЦІЇ

Дуплійчук О. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04. – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університеті імені Івана Франка, Житомир, 2015.

Дисертація присвячена дослідженню актуальної проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці, розкрито наукові підходи до визначення змісту та структури окресленого феномену. Здійснено аналіз базових понять дослідження.

Обґрунтовано структуру, критерії та показники готовності майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність авторської моделі шляхом упровадження у навчальний процес спецкурсу «Використання проектно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх учителів-філологів»; проаналізовано результати констатувального та формувального етапів експерименту; визначено перспективні напрями подальших наукових пошуків.

Ключові слова: проектно-комунікативна діяльність, проектно-комунікативні технології, професійно-педагогічна підготовка, готовність до застосування проектно-комунікативних технологій, підготовка майбутніх учителів-філологів до застосування проектно-комунікативних технологій.

Дуплійчук О. Н. Профессионально-педагогическая подготовка будущих учителей-филологов к использованию проектно-коммуникативных технологий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2015.

Диссертационная работа представляет теоретико-экспериментальное исследование проблемы профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-филолога к использованию проектно-коммуникативных технологий.

Осуществлен анализ категориально-понятийного аппарата проблемы исследования («проектная деятельность», «коммуникативная деятельность», «проектно-коммуникативная деятельность», «технология», «проектно-коммуникативная технология», «профессионально-педагогическая подготовка», «готовность к применению проектно-коммуникативных технологий»), выделены общие и отличительные признаки основных понятий, их иерархическая связь.

На основе анализа теоретических работ современных исследований и в результате проведенного контент-анализа сформулировано определение «проектно-коммуникативной технологии» как интерактивной, социально ориентированной педагогической технологии, которая позволяет спроектировать процесс учебного взаимодействия как модель процесса коммуникации, и предполагает объективный контроль качества достижения поставленных дидактических целей при решении практически значимой проблемы, завершаемой практическим результатом.

Обосновано, что продуктивный процесс профессионально-педагогической подготовки студентов-филологов к применению проектно-коммуникативных технологий предполагает подготовку учителя-филолога в единстве профессионально компетентного учителя-предметника (специалиста), учителя-исследователя и учителя – культурорязычной личности.

Исследуя особенности профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-филолога в русле инновационной проектно-коммуникативной деятельности, определены компоненты, которые наиболее полно характеризуют личность будущего учителя-филолога, а именно: интенционный, когнитивный, методический, личностный и рефлексивный.

Создана и научно обоснована модель профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-филолога к применению проектно-коммуникативных технологий как целостная система взаимосвязанных элементов, создающих устойчивое единство. В основе предлагаемой модели лежит структура профессионально-педагогической подготовки будущего учителя-филолога, определенная ведущими задачами, целью и социальным заказом. Организационный блок модели содержит условия, принципы, проектно-коммуникативные технологии и основные этапы внедрения модели. Установлено, что результатом реализации разработанной структурной модели является соответствующий уровень готовности будущего специалиста к использованию проектно-коммуникативных технологий в будущей профессиональной деятельности.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические проектно-коммуникативные технологии на основе разработанной модели профессионально-педагогической подготовки будущих учителей-филологов к применению проектно-коммуникативных технологий путем внедрения в учебный процесс авторского спецкурса «Использование проектно-коммуникативных технологий в профессионально-педагогической подготовке будущих учителей-филологов».

Ключевые слова: проектно-коммуникативная деятельность, проектно-коммуникативные технологии, профессионально-педагогическая подготовка, готовность к применению проектно-коммуникативных технологий, подготовка будущих учителей-филологов к применению проектно-коммуникативных технологий.

Dupliichuk O. Professional pedagogical training of prospective teachers-philologists for applying project communicative techniques. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Pedagogical sciences by speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Zhytomyr Ivan Franko State University. – Zhytomyr, 2015.

The thesis examines the process of professional pedagogical training of prospective teachers-philologists for applying project communicative techniques. The state of the problem under consideration is reviewed in the educational theory and practice, basic research terminology is specified, the structure of the professional pedagogical training of prospective teachers-philologists is grounded.

The scientific approaches to defining the given phenomenon's content are disclosed. The model of the professional pedagogical training of prospective teachers-philologists for applying project communicative techniques is worked out; its efficiency is proved experimentally on the basis of implementing its fundamentals in the educational process by means of the author's course «Project and communicative techniques' application in the process of professional pedagogical teachers-philologists training».

Basic results of experimental work are introduced in the educational process of higher educational establishments in Ukraine, further developments of the researched problems are defined.

Key words: project communicative activity, project communicative techniques, professional pedagogical training, readiness for project communicative techniques' application, professional pedagogical training of prospective teachers-philologists for using project communicative techniques.